

SALDIRGAN REALİZM PERSPEKTİFİNDEN RUSYA'NIN KIRIMI'I İLHAKI (2014)*

RUSSIA'S ANNEXATION OF CRIMEA FROM THE PERSPECTIVE OF OFFENSIVE REALISM (2014)

Araştırma Makalesi
Research Paper

Ayşegül KETENCİ**

Öz:

Saldırgan Realizm, büyük güçlerin kendilerine yönelik tehditlere karşı çok hassas olduklarını ve gerekli görüldüğü taktirde sert güç unsurlarını da kullanarak tehdidi bertaraf etmeye çalıştıklarını belirtir. Rusya, 2014 yılında Kırım'ı ilhak ederek, yakın coğrafyasındaki tehdiye/potansiyel tehditlere karşı ne kadar hassas olduğunu göstermiştir. II. Dünya Savaşı sonrasında ilk defa topraklarına bir toprak parçası katmasının yanında, Rusya'nın Ukrayna'ya müdahalesi iki ülke ilişkileri açısından bir dönüm noktası olarak da kabul edilebilir. Çalışmada, Rusya'nı Kırım'ı ilhaki, Saldırgan Realizm merceğinden ele alınmakta, kendini büyük bir güç olarak gören Rusya'nın Kırım'ı ilhak etmesinin ardındaki saikler ve günümüz uluslararası konjonktürüne etkileri ele alınmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Rusya, Ukrayna, Kırım'ın ilhaki, Saldırgan Realizm.

Abstract:

Offensive Realism states that great powers are very sensitive to threats against them and try to eliminate the threat by using hard power elements if deemed necessary. By annexing Crimea in 2014, Russia has shown how sensitive it is to the threat/potential threats in its neighbourhood. In addition to adding a territory to its territory for the first time after World War II, Russia's intervention in Ukraine can also be considered as a turning point for the relations between the two countries. In this study, Russia's annexation of Crimea is analysed through the lens of Offensive Realism, the motives behind the annexation of Crimea by Russia, which sees itself as a great power, and its effects on the current international conjuncture are discussed.

Keywords: Russia, Ukraine, Annexation of Crimea, Offensive Realism.

* Makale Geliş Tarihi: 20.11.2023

Makale Kabul Tarihi: 06.02.2024

Makale yazarın "Kimlik ve Güvenlik Eksenli Bakış Açılarında Rusya'nın Ukrayna Politikası ve Kırım'ın İlhakı (2014)" adlı Doktora Tezinden üretilmiştir.

** Dr., İstanbul Kültür Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Uluslararası Ticaret ve Finansman Bölümü, a.ketenci@iku.edu.tr, orcid.org/000-0003-3165-7358.

GİRİŞ

Çalışmada, Rusya'nın 2014 yılında Kırım'ı ilhakı Saldırgan Realizm perspektifinden ele alınmaktadır. Bahse konu ilhak, sadece Karadeniz ve kıyıdaş ülkeler açısından değil, küresel ölçekte büyük yankı uyandırmış ve güç dengelerini belirli bağlamlarda değiştirmiştir. İlhak; silahlı saldırı, işgal, sert güç unsurlarının kullanılması, Rusya'nın agresif ve saldırgan politikaları, güç dengelerinin bölgesel ve küresel ölçekte farklılaşması gibi birçok argümanı barındırdığından Realizm perspektifinden ele alınabilecek unsurları içermektedir, teori bunlar göz önüne alınarak seçilmiştir. Saldırgan Realizm'in savları ele alınırken, Klasik Realizm'den günümüze kadar gelen süreçte öncelikle Realist paradigma genel hatlarıyla ele alınmış, sonrasında Saldırgan Realizm'in fikir babalarından Mearsheimer'in görüşlerine detaylı şekilde yer verilmiştir, zira ilhakin ardındaki saikler Saldırgan Realizm perspektifinden, mümkün olduğunca konsepte bağlı şekilde ele alınmaya çalışılmıştır. Çalışmada, Saldırgan Realizm'in bir aktörün davranışlarını açıklamadaki gayretinden istifade edilmiştir. Kendini hegemon bir devlet, büyük bir güç olarak gören Rusya'nın politikaları ele alınmıştır. Hegemon olan ve çevre devletlere etki eden bir büyük güç, kendine yönelen/yönelebilecek tehditlere karşı o kadar hassastır ki, tehdidi sert güç unsurlarını kullanarak/sert güç unsurlarını kullanmaktan çekinmeyerek etkisiz hale getirmeye çalışır. Bahse konu argümanla paralel şekilde, NATO genişlemesini, Karadeniz'de kurulması muhtemel NATO üssünü tehdit olarak algılayan Rusya agresif ve saldırgan bir politika izlemiştir.

Brerzinski'ye (2016) göre, Rusya Ukrayna olmaksızın büyük bir güç olamaz, Ukrayna Rusya açısından ayrıcalıklı bir öneme sahiptir ve yakın coğrafyasına hakim olmak için Ukrayna'da etki sahibi olmak Rusya için olmazsa olmaz bir önceliktir. Trenin, Rusya'nın Kırım'ın ilhakı sonrasında özellikle Mariupol'la ilgili olarak Rusya'nın sınırlı bir saldırganlık içinde hareket ettiğini ve rasyonel aktör davranışında olduğunu belirtmektedir. Bebler'e göre ise Rusya, Kırım'ı ilhak ederek, güç projeksiyonunda önemli bir artış kaydetmiştir. Bahse konu bilim insanlarının konuya katkıları, Rusya'nın rasyonel aktör davranışına paralel şekilde sınırlı bir saldırganlıkla hareket ettiğinin ve rakiplerine nispetle gücünü artırma gayretinin altını çizmektedir. Çalışmada vaka analizi yöntemi kullanılmış olup, hem teori hem de ilhakin gerçekleşmesi hususunda çalışmalara imza atmış birçok düşünce insanının görüşlerine yer verilmiştir ve ilhakin altında yatan saiklere ulaşılmaya çalışılmıştır.

1. REALİZMİN ARKA PLANI VE SALDIRGAN REALİZMİN TEMEL ARGÜMANLARI

Realizmde, insanoğlu doğası gereği bencil ve mütemadiyen güç peşinde koşan bir varlıktır. Uluslararası arenada üst bir otorite olmadığından aktörler anarşik bir yapı içindedirler ve kendilerinden başka güvenebilecekleri bir güç de yoktur, aktörler (devletler) güç ve güvenliği önceler (Mingst, 1947: 96). Klasik Realizm'de Morgenthau, insanın doğası

gereği kötülüğe yöneldiğini ve devletlerin üzerinde mutabık kalabildikleri ahlaki kuralların olmadığını belirtir (Morgenthau, 2005: 3-15). Morgenthau'ya göre, güç elde etme arzusu bir amaç olarak öne çıkar ve devletler de bu amaca yönelik politikalar hayata geçirir, uluslararası arena mücadele ve çatışma ortamının eksik olmadığı bir alandır. (Morgenthau, 2005: 17-18) Waltz, büyük güçlerin kendi güvenliklerini sağlayabilmek ve karşı tarafı caydırmak için “uygun miktarda” bir güce ihtiyaç duyduklarını belirtir. Bu görüşe göre, güç yararlı olmasının yanında aşırı güce sahip olmak diğer aktörleri de daha fazla güç istencine sevk eder (Waltz, 1998: 615-616).

Aktörlerin yayılcı ya da savunmacı davranışları, hayatta kalma istekleriyle doğrudan bağlantılıdır. Michela Mastanduno, Savunmacı Realizm görüşü üzerinden aktörlerin rakipleriyle olan güç açıklarını maksimum seviyeye çıkarmak yerine bir denge noktasında kaldıklarını belirtir. Scweller ise yapısal faktörlerin yanında devletlerdeki içsel faktörlerin de analiz edilmesi gerektiğini, bunun daha açıklayıcı bir vizyon ortaya koyacağını savunur (Donnelly, 2013: 69-70).

Mearsheimer, Neorealizm'e katkı sunarak, devletlerin güvenlik sağlama amacıyla güçlerini en üst düzeye çıkarmaları gerektiğini ve böylece rakiplerinin güç kazanamayacağını savunur. Devletlerin en temel ve nihai amacı hegemon olmaktır. Hegemon devlet, göreceli gücünü arttırmaya çalışır (Johnson ve Thayer, 2016: 4). Saldırgan Realizm'in anarşi anlayışı, sistemde merkezi bir otoritenin olmaması anlamına gelir. Devletlerin askeri kapasitelerini nasıl niyetlerle kullanacaklarını bilmemeleri (niyetlerin sürekli değişme potansiyeli) ve diğer devletlerin niyetlerinin tam olarak bilinmemesi saldırgan politikalar izlenmesini gerekli kılar. Bütün bu gerekçeler, savaşa daima hazır olunması ve saldırganın kurbanı olmamak için bütün önlemlerin alınması gerekliliğini de beraberinde getirir. Devlet kendini savunmasız görür ve hayatta kalabilmek için elinden gelen çabayı gösterir (Mearsheimer, 1994-1995: 9-12). Güvenlik risklerinin çok olduğu sistemde, genellikle savunmacı olanlar değil saldırgan olanlar daha çatışmacı ve rekabetçidir. Büyük güçler, sistemde kendi güçlerinin payını artırmak için çaba gösterir (Mearsheimer, 2011: 428).

Saldırgan Realizm'e göre, sistemdeki diğer devletlere göre daha üstün konumda olan ve onları domine eden devlet hegemondur (Mearsheimer, 2001: 40). Hegemon, kendine rakip olan devletlerin güçlenmesini önlemek amacıyla gerekli manevraları yapar ve sorumluluk üstlenir (Mearsheimer, 2001: 42). Saldırgan Realizm'e göre büyük güçler anarşik sistem içinde daha avantajlı konumda olabilmek amacıyla güvenliklerini artırmanın yollarını ararlar ve yakın çevreleri başta olmak üzere kendilerini tehdit edebilecek bütün güçleri etkisiz hale getirerek hegemon olmaya çalışırlar (Mearsheimer, 2001: 41). Güvenliğin kıt olması sebebiyle devletler, dünyadaki gücün içerisindeki paylarını maksimum seviyeye çıkarmaya çalışırlar. Büyük güçler, daha zayıf olan devletlerin kendilerine meydan okumasını caydırabilmek amacıyla nihai hedeflerini “hegemon olma” olarak belirlemektedir. Büyük güçler revizyonist olup, agresif siyasi, askeri ve

ekonomik politikalar benimserler. Statüko güçleri küresel hegemonlardır ancak bunlar çok nadir bulunur, büyük güçler güç dengesinin kendi lehlerinde olmasına öncelik verirler. Devletler tehdidin ne zaman ve hangi şiddette geleceğini tahmin edemedikleri için en kötü senaryoyu göz önüne alarak tehdit yokken bile maksimum güçte olmayı amaçlarlar (Lobell, 2017).

Büyük güçler, yakın coğrafyalarında etki alanı yaratmanın peşinde koşarak yakın coğrafyalarındaki askeri ve ekonomik kaynaklar üzerinde hâkimiyet kurmak ve kontrol sağlamak isterler. Örneğin, ABD ve Çin yakın coğrafyalarında nüfuz elde etmeye çalışmakta ve hâkimiyet kurmak için yaptırımlara başvurmaktadır ve eğer yaptırımlara uyulmazsa bedel ödetmeye çalışırlar (Mearsheimer, 2001: 370). ABD Monroe Doktriniyle diğer aktörleri devre dışı bırakarak hegemon olmayı amaçlamıştır, bu durum diğer güçlerin etki alanını kısıtlayarak yakın coğrafyasından uzak tutma isteğine bir örnek olarak verilebilir (Mearsheimer, 2001: 241).

2. RUSYA'NIN HEGEMON OLMA VİZYONU VE KIRIM'IN İLHAKI

Rusya, Sovyetler'in dağılması sonrasında yaşadığı kayıplar içinde Ukrayna'nın kaybını özel olarak ele alır, zira bu durum en zor kabul edilen kayıpların başında gelmektedir. Öyle ki, bağımsız bir Ukrayna devleti çok önemli bir jeopolitik ve jeostratejik gerileme olarak algılanmıştır. Polonya ve Baltık ülkeleri olmasa bile, Ukrayna'ya hakim bir Rusya'nın iddialı ve güçlü bir Avrasya gücü- kendi coğrafyasında lider konumunda- olacağı değerlendirilmiştir (Brzezinski: 2016: 92). Sovyetler Birliği'nin yıkılması sonrasında Rusya, yakın coğrafyasında yer alan eski Sovyet ülkelerinin Batı ittifaklarıyla yakın ilişkiler geliştirmesini kendine tehdit olarak görmüştür. Ukrayna'nın Batı'ya yaklaşması sonrasında (özellikle Turuncu Devrim ve Rusya yanlısı Cumhurbaşkanı Yanukoviç'in yönetimden uzaklaşması) Putin, Kırım'ın bir NATO üssü olmasını engellemek amacıyla Kırım'ı ilhak etmiş ve ülkeyi batı ittifaklarıyla entegre olmasını engelleyecek kadar istikrarsızlaştırmayı amaçlamıştır (Mearsheimer, 2014: 1) Rusya, Yanukoviç'in görevden alınmasını batılı güçlerin Ukrayna'da daha fazla nüfuz sahibi olmasının önünü açan bir gelişme olarak görmüştür (Götz, 2016: 314-315) Mearsheimer, bu minvalde Ukrayna'nın silahlandırılmasının ya da Rusya'ya uygulanan ekonomik yaptırımların Rusya'yı hedeflerinden uzaklaştıramayacağını belirtir. Rusya, büyük bir güç olarak rakiplerinin kendi yakın coğrafyasında nüfuz sahibi olmasından rahatsızlık duyarak sert tepkiler göstermekte ve bununla ilgili farklı maliyetlere katlanmaktadır (Mearsheimer, 2021).

Rusya genelde düz ovalardan oluşan bir coğrafyaya sahiptir ve kendini çevreleyen- tehditleri kendinden uzak tutacak-coğrafi engeller yeterince yoktur, bu durum Rusya'nın kendini savunmasız hissetmesine sebep olmaktadır. Rusya, topraklarının ele geçirilmemesi için kendi yakın coğrafyasında (Rus çekirdek alanı dışında) tampon bölgeler hayata geçirmeye bunların sayısını (alanını) sürekli olarak arttırmaya çalışmaktadır (Baldoni, 2016). Rusya,

bölgesel hegemon olarak eski Sovyet ülkelerini kendi nüfuz alanı altında tutmaya böylece Batı ile arasında bir tampon bölge yaratarak Rusya'nın güvenliğini artırmayı amaçlamaktadır (Schmidt, 2020). Rusya, Kırım'ı ilhak ederken kendi hegemonyasını pekiştirmeyi ve aynı zamanda bölgede (muhtemel) ABD hegemonyasını engellemeyi amaçlamıştır (Strit, 2017).

Batı ittifakları ve Rusya arasında Ukrayna (Kırım) özelinde bir güç mücadelesi mevcuttur. Rusya'nın hak iddiaları ve Ukrayna'yı güçsüzleştirme çabası Batı tarafından tehdit olarak görülürken, Rusya ise Batı'ya yakınlaşan bir Ukrayna'yı tehdit olarak algılamakta ve büyük bir güç olarak Karadeniz'de ve yakın coğrafyasında güç dengesini kendi lehinde tutmaya çalışmaktadır (Onati, 2016). Zira, Rusya Ukrayna'da yaşanacak Turuncu Devrim ve benzeri olaylarla birlikte oluşacak kaos ortamının Rusya'ya sıçrama ihtimalinden çekinmektedir (Andrew, 2014: 67-72). Rusya'nın yakın coğrafyasını kontrol edememesi küresel gücünü azaltırken, Kırım'ın işgal edilmesi ise hegemonik gücünü pekiştirme çabasına örnektir (Schmidt, 2020). NATO'nun doğu genişlemesi ve Ukrayna'yı üye yapma vizyonu, Rusya'yı daha savunmasız hale getirebilir. Bahse konu genişleme, Rusya'nın kendisini savunmasız ve varoluşsal tehditlerle karşı karşıya kalmış hissetmesine neden olmaktadır. Rusya, Ukrayna topraklarında hak sahibi olduğu argümanı ile bu coğrafyada hegemonya sağlama çabasıdadır (Karaganov, 2005).

Rusya'nın siyasi doktrinlerinde, egemenliğin ülkenin sahip olduğu güç ve askeri kapasiteyle bağlantılı olduğu vurgulanır. Örneğin Putin'e göre, bir devlet ekonomik, siyasi ve diğer alanlarda güçlü ve söz sahibi değilse, kendisinden daha güçlü devletlerin egemenliğine girebilir ve burum normaldir. Bu çerçevede, Putin Ukrayna'nın Rusya ile iyi ilişkiler içinde ve batılı devletlerden uzak bir çizgide olması gerektiğini belirtmektedir (Krastev, 2014).

3. KIRIM'IN İLHAKINDA RUSYA'NIN HESAPLANMIŞ SALDIRGAN TUTUMU

Saldırgan Realizme göre, devletler rasyonel aktörlerdir. Dış çevrelerinde meydana gelen değişimlerin farkında olan devletler, hayatta kalmak için gerekli stratejiler üzerinde titizlikle dururlar (Mearsheimer, 2001: 31). Devletlerin birbirine olan tehditlerinin şiddeti birbirlerine karşı duydukları korkuya bağlıdır ve duruma göre değişir. Devletler ancak "karlı çıkacaklarından emin oldukları" durumlarda harekete geçerler, diğer bir ifadeyle beklenen fayda beklenen maliyetten daha fazlaysa sistemi değiştirme çabasına girişilir (Mearsheimer, 2001: 43). Devletler genişleme isteğinde olsalar da bunu belli bir akıl ve sınırlılık içinde yaparlar ve bu gayretlerinde çok dikkatli davranırlar, topraklarını genişletirken de temkinlidirler. Aşırı askeri harcama yapılması durumunda ekonominin kötü etkilenmesi ve devletin güçsüzleşmesi ya da askeri güçlenmeden korkan rakiplerin kışkırtılmasından çekinilmesi gibi sebeplerle devletler zaman zaman güçlerini arttırmaktan feragat edebilirler (Lobell, 2017). Büyük güçler, isteklerini gerçekleştirme çabasında daima kapasitelerini göz önünde bulundururlar. Akılcı davranarak mağlup olacakları davranışlardan/manevralardan

uzak durmak, devletin rasyonel aktör gibi hareket ettiğinin en önemli göstergeleridir (Mearsheimer, 2001: 37).

Kırım'ın ilhakı sonrasında Donetsk Halk Cumhuriyetleri olarak kendini adlandıran yapılar ortaya çıkmış ve bunlar Rusya ile birleşme taleplerini açıkça dillendirmiştir, bu taleplere Rusya olumlu bir cevap vermemiştir. Rusya'nın bu tavrında ve müdahalede kısıtlı bir saldırganlık içinde kalmasında, müdahaleyi kendi kazancına/lehine görmemesi temel sebeptir. Rusya, bu coğrafyada kaos ve çatışma atmosferi sayesinde tampon bir bölge oluşturmanın kendi çıkarlarına daha uygun olduğunu değerlendirmiştir (Çalışkan, 2020).

Rusya, Donbas'taki savaşı yumuşatmaya ve kullanacağı gücü belli bir sınırlama içinde tutmaya çalışmıştır, zira Batılı devletlerinin tepkisinin Rusya'ya verebileceği zarar göz önüne alınmış ve tirmandırma stratejisinden uzaklaşmıştır (Gressel, 2021). Rusya, Ukrayna'nın tamamıyla işgal edilmesini ekonomik olarak sürdürülemez olarak görmüş, bölge nüfusuna gıda desteği sağlanmasının zorlukları yanında yerel halkla karşı karşıya gelmesinin yaratacağı etkidenden çekinilerek müdahaleyi belli sınırlar içinde tutmuştur (Khramchikhin, 2018: 8).

Mariupol, Kırım'a kurulacak kara köprüsü için önemli olmasına rağmen burayı kontrol altına almanın Rusya'ya yükleyeceği maliyetin büyük olma olasılığı çok yüksekti. Öyle ki, bu alanda yaşayanların bir kısmı Rusya'ya karşıt bir duruşa sahiptir ve Rusya'nın ilerlemesi batı devletlerinin yaptırımlarını ve Ukrayna'ya yapılacak askeri yardımları da beraberinde getirme potansiyeli mevcuttu. Bütün bu gerekçeler, Rusya'nın son derece temkinli hareket etmesine sebep olmuştur (Prifer, 2015). Rusya, Mariupol'u ele geçirmek için önemli bir çaba göstermemiştir, Donetsk Hava Limanı ise 2015'te düşmüştür. Düzenli Rus ordusunun karşısında, düzensiz Ukrayna kuvvetleri yeterli bir direniş gösterememiştir. Halkın desteği alınmadan, hasar görmüş geniş bir coğrafyayı kontrol altında tutmak ve idare etmenin zorluklarını göz önüne alan Rusya, saldırılarını kısıtlı tutmuştur (Trenin, 2018).

4. RUSYA'NIN KIRIM'I İLHAK EDEREK NİSPİ GÜCÜNÜ ARTTIRMASI

Mearsheimer'a göre büyük güçler anarşik uluslararası sistem içinde nispi güçlerini (rakiplerine nispetle sahip oldukları güç) artırmanın peşinde koşarlar (Mearsheimer, 2001: 41). Devletler, sistem içinde güçlerini artırmaya çalışırken gücün dağılımını titizlikle ele alır ve kendi lehlerine çevirmeye çalışırlar ancak sıfır toplamlı bir oyun olduğu için devletlerin nispi güçlerini arttırmaları temel amaçtır (Mearsheimer, 2001: 34).

Rusya'nın Kırım'ı ilhakında en önemli motivasyonu jeopolitiktir. Rusya, Ukrayna'yı ilhak ederek iki ülke sınırı boyunca Rusya yanlısı bir yapı oluşturmayı ve Rusya'nın güvenliği sağlama almayı amaçlamıştır. Böylece rakipler Rusya'nın yakın coğrafyasından uzak tutulacak ve bölgede Rusya yanlısı yöneticiler yönetimde etkili rol oynayarak dış politika yapımında daha fazla Rusya yanlısı politikalar izlenebilecektir (Götz, 2016: 315-316).

Rusya, “büyük güç” olabilmek amacıyla güvenlik kaygılarını ve ekonomik çıkarlarını önceleyerek Karadeniz ve Akdeniz’de etki alanını genişletmeye çalışmaktadır. Soğuk Savaş sonrasında Rusya 2014’e kadar özellikle Akdeniz’de önemli bir varlık gösterememiştir. Diğer taraftan, Karadeniz’e hakim konumda olmak, Rusya için tarihi bir misyondur, zira Karadeniz, Akdeniz ve sıcak denizlere açılan kapıdır (Rumer ve Sokolsky, 2021). Kırım’ın ilhakı Rusya’ya Karadeniz üzerinden gelecek tehditlere daha kolay ve hızlı şekilde cevap verebilme yeteneği kazandırmıştır. İlhak, Azak ve Kerç Boğazı üzerinde etki alanı geliştirilmesinin yanında, Rus Karadeniz Donanmasının güçlendirilmesinin de yolunu açmıştır ve Rusya’nın bu coğrafyadaki nispi gücünün artması anlamına gelmektedir. Azak’ta kontrolün sağlanması, Rusya tarafından Ukrayna’nın hidrokarbon rezervleri, münhasır ekonomik bölge ile kıta sahanlığında hak sahibi olumasını sağlayacak bir durum olarak görülmektedir (Schmidt, 2020). Kırım’ın ilhakı ile Karadeniz ve Akdeniz’e açılan kapının daha sonrasında Ortadoğu, Balkanlar ve Kuzey Afrika’ya uzanan bir coğrafyada Rusya’nın güç projeksiyonunu genişletmiştir (Masters, 2020).

Rusya dünyanın en geniş kara devletidir ve deniz kuvvetleri kara kuvvetlerine oranla daha geridedir ancak Kırım’ın ilhakıyla deniz gücü artmış, 2015 Rusya Denizcilik Doktrininde bu konuya yer verilmiştir (Sinovtes, 2020). Doktrine göre, Rus Karadeniz Filosunun geliştirilmesi, uluslararası komplekslerin hayata geçirilmesi, Akdeniz ve Karadeniz’de gemi taşımacılığının güçlendirilmesi amaçlanmaktadır (Rusya Denizcilik Doktrini, 2015).

Kırım’ın ilhakı birçok yönden Rusya’nın önemli bir (ilave) güç elde etmesini sağlamıştır, örneğin Rusya’nın madenleri, karasuları, nüfusu artmış, toprakları genişlemiştir. Ukrayna’nın Karadeniz filosunun kayda değer bir kısmını almış, füzeler, hava güçleri ve altyapı olanaklarını artırarak bölgedeki güç projeksiyonunu artırmıştır (Bebler, 2015). İlhak öncesinde ve sonrasında Rusya’nın Karadeniz kıyı şeridinde büyük bir değişim (artış) yaşanmıştır, öyle ki ilhak öncesinde 475 km’lik kıyı şeridi (Abhazya kıyı şeridi de eklenince-204 km) 1.465 km olmuştur ve böylece Rusya Karadeniz’de lider konumuna geçmiştir (Urkosta, 2016). Kerç ve Feodosia limanlarının da kazanılmasıyla Rusya Karadeniz başta olmak üzere denizlerde önemli bir nüfuz alanı elde etmiştir (Frühling, 2016: 103-104).

SONUÇ

Rusya’nın Kırım’ı önce işgal sonra ilhak etmesi; sert güç unsurlarının kullanılması, güvenlik kaygıları, güç dengesini önceleyerek hareket etme, hegemon olma vizyonu gibi Realist paradigmanın merceğinden ele alınabilecek birçok unsur içermektedir. Dünyanın en geniş topraklarına sahip ve Soğuk Savaş zamanında Doğu Blok lideri olan Rusya, yakın coğrafyasındaki tehditler sebebiyle kendini “çevrelenmiş” hissetmekte ve zaman zaman agresif politikalar izlemektedir. NATO’nun doğu genişlemesi, Turuncu

Devrimler gibi tehdide sebep olan gelişmeler, Rusya'nın verdiği tepkileri daha keskin hale getirmektedir. Rusya, eski zamanlardan beri kendini "büyük güç" olarak tanımlamakta ve hegemon olma vizyonu taşımaktadır. Saldırgan Realizm, büyük güçlerin yakın çevrelerindeki tehditlere karşı çok hassas olduklarını ve hegemon olma vizyonuna bağlı şekilde bölgelerinde güçlerini maksimum seviyeye çıkarmak istediklerini belirtir, bunun paralelinde Rusya, Ukrayna'nın Batı ile ilişkilerini geliştirmesini tehdit olarak algılayarak, Kırım'a müdahale etmiştir. 1954'te Kırım'ın Sovyetler Birliği'nin elinden çıkması, Rusya açısından kabul edilmesi zor bir gelişme olmuştur. İlâveten, bu coğrafyada kurulması muhtemel bir NATO üssü ise Rusya için ciddi bir tehdit olarak değerlendirilmiş ve Kırım ilhak edilerek güç dengesinin kendi aleyhine dönmesi engellenmeye çalışılmıştır.

Kırım'ın ilhakı, Rus kıyı şeridinin genişlemesi (ilhak sonrası Rusya Karadeniz'de bu minvalde lider haline gelmiştir), Ukrayna'nın sahip olduğu yer altı kaynakları üzerinde hak elde edilmesi, Karadeniz Filosunun güçlendirilmesi, Karadeniz sonrası Akdeniz'de de güç projeksiyonu elde edilmesi gibi sonuçları beraberinde getirmiştir. Bütün bu gelişmeler, Rusya'nın nispi gücünü artırma çabasına paraleldir ve Saldırgan Realizm'in büyük güçlerin "nispi güçlerini artırma" istekleri olduğu argümanı ile uyumludur. Nispi gücünü arttırmaya çalışan Rusya, bölgesel hegemon olabilme vizyonu ile hareket etmiştir.

Saldırgan Realizm, aktörlerin sert güç kullanımlarını da içerebilecek politikalarını belirli bir rasyonellik içinde gerçekleştirdiklerini ve kendi potansiyellerini göz önüne alarak, güç kapasitelerini aşabilecek-kendilerini riske sokabilecek davranışlardan uzak kaldıklarını belirtir. Bahse konu sınırlılıklar, aktörün "hesaplanmış bir saldırganlık" içinde hareket ettiğini vurgular. Rusya, Kırım'ın ilhakında hesaplanmış saldırganlık davranışına paralel şekilde davranmıştır. Şöyle ki, Kırım'ın ilhakı sonrasında Donbas'ta (Donetsk ve Lugansk) kaos ortamı oluşmuş ve bağımsızlıklarını ilan eden yapılar ortaya çıkmıştır. Bu yapılar, bağımsızlıklarını ilan ederek, Rus yönetimine girmek istediklerini açıklamalarına rağmen, Rusya buraları ilhak etmemiş, durumun yatışmasını beklemiş, tansiyonu arttıracak şekilde davranmaktan uzak durarak çatışmaların büyümesini engellemeye çalışmıştır. Rusya, çatışmaların büyümesi durumunda kendisine uygulanacak yaptırımların artması ve altyapı sorunları olan böyle büyük bir bölgeyi yönetim altına almanın/elinde tutmanın zorluklarını göz önüne alarak, saldırgan politikasını sınırlandırmıştır. Diğer taraftan, Rusya 2022 yılı Şubat ayında Ukrayna'ya müdahale etmiştir ve bu durum 2014 Kırım müdahalesinden farklı argümanları barındırmaktadır. Rusya, bahse konu müdahalede Kırım'ın ilhakından farklı olarak çatışma alanını geniş tutmuş ve sınırlı saldırgan politikasının ötesine geçmiştir. Bu minvalde, uluslararası konjonktürde koşulların değişmesi, aktörlerin davranışlarının değişimini beraberinde getirmektedir.

Bütün bu bilgiler ışığında, Rusya'nın Kırım'ı ilhakında, büyük bir güç olarak kendine yönelik tehditlere karşı çok hassas olduğu, hegemon olma vizyonu ile sert güç unsurlarını da

kullandığı ancak bunu belli bir rasyonellik içinde yaparak nispi gücünü arttırmaya çalıştığı değerlendirilebilir.

Araştırma ve Yayın Etiği Beyanı

Makalenin yayın süreçlerinde Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Dergisi'nin "Etik Kurallara Uygunluk" başlığı altında belirtilen esaslara uygun olarak hareket edilmiştir. Çalışmanın araştırma kısmında etik kurul izni gerektirecek bir husus bulunmamaktadır.

Araştırmacıların Katkı Beyanı

Tek yazarlı ele alınan makale yazar tarafından üretilmiştir.

Çıkar Çatışması Beyanı

Makalede yazar tarafından beyan edilmiş herhangi bir olası çıkar çatışması bulunmamaktadır.

KAYNAKÇA

- Allison, R. (2014). “Russian ‘Deniable’ Intervention in Ukraine: How and Why Russia Broke the Rules”, *Oxford International Affairs*, 90(6), 1255-1297.
- Baldoni, G. (2016). “A Theoretical Analysis of Russian Foreign Policy: Changes Under Vladimir Putin”, *E-International Relations*, 10.10.2016, <https://www.e-ir.info/2016/09/10/a-theoretical-analysis-of-russian-foreign-policy-changes-under-vladimir-putin/> [02.01.2023].
- Bebler, A. (2015). “Crimea and the Russian-Ukrainian Conflict”, The Norwegian Atlantic Committee Security Policy Library, Oslo, https://www.atlanterhavskomiteen.no/files/dnak/Documents/Publikasjoner/2015/Spb_1-15.pdf [25.10.2022].
- Brzezinski, Z. (2016). *The Grand Chessboard, American Primacy and Its-Geostrategic Imperatives*, New York NY.
- Çalışkan B. (2020). “Kırım Raporu- Jeopolitik Rekabette Düğüm Noktası”, İNSAMER, 06.01.2020, <https://www.insamer.com/tr/uploads/pdf/rapor-kirim-raporu-jeopolitik-rekabette-dugum-noktasi.pdf> [28.10.2022].
- Dominic D. P., Johnson, B. A., Thayer (2016), “The Evolution of Offensive Realism”, *Politics and the Life Sciences*, Cambridge University Press, 35(1), 1-26.
- Donnelly, J. (2013). “Realizm”, *Uluslararası İlişkiler Teorileri*, çev. Muhammed Ağcan, Ali Aslan, 4. Basım, Küre Yayınları.
- Frühling, S. ve Guillaume L. (2016). “NATO, A2/ AD and the Kaliningrad Challenge”, *Survival (Global Politics and Strateg)*, 58(2), 95-116.
- Götz, A. (2016). “Neorealism and Russia’s Ukrain Policy, 1991- Present”, *Contemporary Politics*, 22(3), 301-323.
- Gressel, G. (2021). “Waves of Ambition: Russia’s Military Build-up in Crimea and Black Sea”, European Council on Foreign Relations, 21.10.2021, <https://ecfr.eu/publication/waves-of-ambition-russias-military-build-up-in-crimea-and-the-black-sea/> [25.10.2022].
- Karaganov S. (2005). “O mire nedalekogo budushchego”, *Rossiyskaya Gazeta*, 13.09.2005, <https://rg.ru/2005/09/13/politika.html> [12.11.2022].
- Khramchikhin, A. (2018). “Rethinking the Danger of Escalation: The Russia – NATO Military Balance”, Carnegie Endowment for International Peace (Şubat, 2018): 1-12, https://carnegeendowment.org/files/Khramchikhin_NATO_web.pdf [05.11.2022].
- Krastev, I. (2014). “What Does Russia Want and Why?”, Prospect, 06.03.2014, <https://www.prospectmagazine.co.uk/politics/what-does-russia-want-and-why> [06.02.2023].
- Lobell, S. E. (2017). “Structural Realism/ Offensive and Defensive Realism”, Oxford Research Encyclopedias, Mart 2017, <https://oxfordre.com/view/10.1093/acrefore/9780190846626.001.0001/acrefore-9780190846626-e-304> [15.02.2023].
- Masters, J. (2020). “Ukraine: Conflict at the Crossroads of Europe and Russia”, Council on Foreign Relations, 05.02.2020, <https://www.cfr.org/background/ukraine-conflict-crossroads-europe-and-russia> [20.06.2023].
- Mearsheimer, J. (2011). “Realists and Idealists”, *Security Studies*, 20(3), 424-430.
- (2001). *The Tragedy Of Great Power Politics*, New York: W.W. Norton Press.
- (Kış, 1994-1995). “The False Promise of International Institutions”, *International Security*, 19(3), 5-49.

- (Ekim-Kasım, 2014) “Why the Ukrainian Crisis is the West’s Fault?”, *Foreign Affairs*, 1-8, <https://www.foreignaffairs.com/articles/russia-fsu/2014-08-18/why-ukraine-crisis-west-s-fault> [15.05.2023].
- (2021). “Don’t Arm Ukraine”, *The Washington Post*, 08.02.2021, <https://www.nytimes.com/2015/02/09/opinion/dont-arm-ukraine.html> [10.06.2023].
- Mingst. K. A. (1947). *Essentials of International Relations*, 2. Basım, Newyork: WW Norton Company Press.
- Morgenthau, H. J. (2005). *Politics Among Nations, The Struggle for Power and Peace*, Rev. Kenneth W. Thomson, W. David Clinton, 7. Basım, New York, “Morskaya Doktrina Rossiyskoy Federatsii” (Rusya Denizcilik Doktrini 2015 yılında onaylanmıştır.) <http://docs.cntd.ru/document/555631869> [10.05.2023].
- Onati, I. A. (2016) “Why Did the Conflict in Ukraine Start? A Realist and a Social Constructivist Approach”, Aalborg University: August 2016 School of Culture And Global Studies: European Studies (Final Thesis). https://projekter.aau.dk/projekter/files/239568100/Why_did_the_conflict_in_Ukraine_start_A_realist_and_social_constructivist_approach_Author_Ioan_Alexandru_Onati_Supervisor_Wolfgang_Zank.pdf [06.06.2023].
- Prifer S. (2015). “The Mariupol Line: Russia’s Land Bridge to Crimea”, *Brookings.edu*, 19.03.2015, <https://www.brookings.edu/blog/order-from-chaos/2015/03/19/the-mariupol-line-russias-land-bridge-to-crimea/> [18.10.2022].
- Rumer, E. ve Richard S. (2021), “Russia in the Mediterranean: Here to Stay”, *Carnegie Endowment for International Peace*, 27.05.2021, <https://carnegieendowment.org/2021/05/27/russia-in-mediterranean-here-to-stay-pub-84605> [14.11.2022].
- Schmidt, C. K. (2020). “Evaluating Russia’s Grand Strategy in Ukraine”, *E-International Relations*, 06.06.2020, <https://www.e-ir.info/2020/07/06/evaluating-russias-grand-strategy-in-ukraine/> [06.02.2023].
- Sinovets, P. (2020). “The Real and Projected Stratgic Dimension of the Russian Black Sea Fleet”, *Ponars Eurasia Policy Memos*, 21.12.2020, <https://www.ponarseurasia.org/the-real-and-projected-strategic-dimension-of-the-russian-black-sea-fleet/> [21.10.2022].
- Street, P. (2017). “Kak Rossiya snova stala Nashim Vragom”, *Inosmi Haber Sitesi*, 22.05.2017, <https://inosmi.ru/politic/20170522/239402474.html> [04.06.2021].
- Trenin, D. (2018). “Russia and Ukraine: From Brothers to Neighbors”, *Carnegie Moscow Centre*, 21.03.2018, <https://carnegiemoscow.org/commentary/75847> [18.11.2022].
- Urkosta, R. B. (2016). “Dlya Khvil Anneksirovanny Krym kak voyenno-strategicheskii platsdarm Rossii”, *Hvylya.net*, 28.08.2016, <https://hvylya.net/analytics/geopolitics/anneksirovannyiy-kryim-kak-voenno-strategicheskii-platsdarm-rossii.html> [12.10.2022].
- Waltz, K. N. (1998). “The Origins of War in Neorealist Theory”, *Journal of Interdisciplinary History*, 18(4), 615-628.
- Wilson, A. (2014). “The Ukrainian Crisis Brings the Threat of Democracy to Russia’s Doorstep”, *Willfired Martens Centre for European Studies, European View*, 13, 67-72.